

ION DUMBRĂVEANU.

STUDIU DE DERIVATOLOGIE ROMANICĂ ȘI GENERALĂ

Ion MANOLI

Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Acest studiu era așteptat demult de cercetătorii-derivatologi, dar și de lingviștii romaniști și, totodată, binevenită pentru cei ce fac studiile de masterat și doctorat în filologia romanică și care se interesează de procesele derivaționale care au loc în sistemul lexical nominal panromanic.

După trecerea subită la cele veșnice a celui care a purtat numele de Grigore Cincilei și care, pe bună dreptate, era considerat derivatologul numărul unu, a urmat o pauză, un impas, o neînțelegere confuză „de ce oare s-a întâmplat așa ?” Cărți, studii în derivatologia romanică și generală apăreau tot mai rar. Și iată, în sfârșit, avem o apariție bibliografică de excepție (Ion Dumbrăveanu. Studiu de derivatologie romanică și generală. USM, CEP, Chișinău, 2008, 250 p.).

Profesorul Ion Dumbrăveanu a crescut în ritm constant pe parcursul a mai multor decenii de muncă creativă în domeniul derivatologiei, consacându-se abordării sincronice și sincronico-diacronice a proceselor și tendințelor derivaționale în sistemul nominal panromanic (spaniol, portughez, francez, italian și românesc). Autorul s-a dovedit a fi și un bun cunoscător al limbilor neolatine, folosind sursele acestor limbi acolo, unde este nevoie de o argumentare suplimentară în elucidarea și diferențierea formațiilor afixale și a bazelor derivative culte și tradiționale care servesc la formarea noilor unități lexicale, adică la neologizarea lexicului romanic actual.

Autorul acestor rânduri l-a cunoscut, l-a audiat și l-a admirat pe autorul prezentei monografii la mai multe simpozioane, colocvii naționale și internaționale. Profesorul Ion Dumbrăveanu a participat și la congrese de lingvistică romanică, prezentând mai multe comunicări despre natura, esența și evoluția proceselor și tendințelor derivaționale în limbile romanice actuale. Peste tot a fost ascultat și admirat pentru expunerea în profunzime a mai multor aspecte ce țin de tendințele derivaționale care au loc în sistemul nominal panromanic. Profesorul Ion Dumbrăveanu ne-a demonstrat cu lux de amănunte că în limbile romanice actuale are loc un proces de neologizare și renovare a lexicului, în primul rând, mai ales al lexicului nominal. Lucrarea, pe care intenționăm s-o recenzăm, are un titlu nepretențios, laconic, academic. Studiul ca atare înseamnă mult, mai ales că vine cu un suflu inovator în derivatologia romanică și generală. Prezenta monografie este destinată tuturor derivatologilor, dar mai ales tinerilor cercetători, care așteaptă noi cercetări cu privire la faptele și procesele de formare a cuvintelor noi în limbile romanice actuale. Apariția monografiei este nu numai salutabilă, ci și la timp venită. Trebuie s-o zicem tranșant: studiul în cauză este determinat de lipsa pînă în prezent a unor lucrări fundamentale de sinteză, în plan general romanic. În acest sens, prezentul studiu reprezintă o primă încercare de o abordare globală a proceselor și tendințelor derivaționale care au loc în sistemul nominal panromanic.

Studiul în discuție este structurat conform conținutului și se divide în două mari compartimente. În acestea au fost analizate numai formațiile afixate, adică

numai derivatele liniare cu o expresie formală (explicită) a raporturilor de derivativitate. Cazurile de conversie sau derivare semantică, precum și așa zisa afixare zero nu au intrat în obiectul de cercetare. Ambele compartimente conțin câte două capitole, care au un caracter omogen și bine structurat.

Prima parte a monografiei este dedicată în întregime unor probleme teoretice generale, ce țin de derivatologie ca știință. Conceptul de derivativitate și bază derivativă este tratat în mod detaliat și cititorul interesat, cercetătorul-derivatolog va găsi aici o tratare cvasiexhaustivă a conceptului făcută cu lux de amănunte și cu o descriere minuțioasă a entităților ontice și gnostice abordate. Tot aici, sunt tratate și fundamentate în cunoștință de cauză și în profunzime mai multe concepte și termeni, ca cel de model și tip derivațional, cel de proces și productivitate derivațională (în sincronie), cel de polisemie și omonimie a formațiilor afixali, caracterul de clasă deschisă a inventarelor afixale și altele.

Captivează și impresionează cunoașterea de către autor a literaturii de specialitate: el operează cu nume de rezonanță în teoria derivatologie ca N.D.Arutiunova, E.S.Kubreakova, A.Miranda, M.Dardano, Gr.Cincilei, M.D.Stepanova, J.Dubois, J.Peytard și mulți alții (a se vedea aparatul bibliografic de la pag.224-244).

Capitolul I *Modele și corelații derivaționale sufixale*, pe lângă preliminarii, conține mai multe paragrafe dedicate derivatelor nominale desubstantivale, verbale și deadjectivale. Un paragraf aparte este dedicat derivatelor sufixale *nomina agentis* (agentivelor) feminine.

Capitolul al II-lea *Neoformații și cîmpuri interprefixale* conține câteva paragrafe de ordin metodologic, mai multe paragrafe fiind dedicate analizei și descrierii celor mai productivi formați prefixali neologici și tradiționali, precum și specificării compatibilității derivaționale a prefixoidelor cu diferite categorii de baze derivative – culte și tradiționale. Semnalăm că autorul monografiei în cauză este primul derivatolog care a fundamentat și a lansat termenul și conceptul de *compatibilitate derivațională* în derivatologia romanică și generală.

Versiuni-pilot ale unor capitole din lucrare au apărut în anii 2003-2008 ca articole științifice, în formă de comunicări la conferințe și simpozioane naționale și internaționale. Întregul material a luat forma unui studiu complex și prezentat într-o formă riguroasă, fără formalizări și schematizări, folosite de unii autori, care se pretind a fi moderni.

Studiul prof. Ion Dumbrăveanu este în realitate o monografie mai mult teoretică în domeniul derivatologiei și este scris de un lingvist al sec XXI. Autorul acestuia folosește în mod sistematic tehnicile și informațiile esențiale oferite de lingvistica romanică actuală, dar și de cea generală, rămînînd, totodată, fidel unor concepte tradiționale și nu blamează pe cele care s-au epuizat în plan factologic. Tinerii derivatologi, care abia se lansează în domeniu, vor găsi în prezentul studiu principiile și obiectivele majore ale descrierii sincronice a formării cuvintelor atît de bine expuse, încît nu vor mai fi obligați să caute la acest capitol informații suplimentare. Pentru autorul acestor rînduri a fost plăcut să găsească lucruri practic inedite la capitolul *conceptul de afixe derivaționale și statutul funcțional al afixoidelor*. Remarcăm, în această ordine de idei, că autorul a dezvoltat în mod creativ și constructiv teoria prof. Gr. Cincilei la acest capitol, precizînd că afixoidele pot fi considerate ca atare numai atunci, cînd acestea contractează relații derivaționale cu baze derivative autonome (libere) în plan sincron, iar atunci cînd neoformațiile

sunt constituite în exclusivitate din astfel de entități glotice („afixoide”), acestea urmează a fi calificate drept elemente de compunere, iar unitățile lexicale respective – compuse culte (savante). E pentru prima dată în derivatologia romanică și generală când se face o atare diferențiere (funcțională) a formanților afixoidali și a neoformațiilor lexicale care conțin astfel de formanți.

Autorul monografiei și-a propus și a reușit să efectueze o analiză și abordare multiaspectuală și complexă a derivatologiei concepută ca un compartiment autonom a științei lingvistice contemporane (de la cercetarea riguroasă a proceselor și tendințelor derivaționale în limbile romanice pînă la meandrele tainice ale fenomenului cercetat). Studiul reușește deopotrivă performanța de a pune în lumină conceptul de productivitate și creativitate lexicală concepute ca fenomen pluridisciplinar în plan de evoluție. Autorul studiului este bine cunoscut în domeniul derivatologiei romanice și generale. Are un stil științific personal: textul scris de domnia sa este clar, logic și coerent. Trimiterile la alte surse sunt riguroase. Dînsul utilizează cu discernămint informațiile din bibliografia științifică consultată. Judecățile făcute sunt de o valoare incontestabilă și se vede că aparțin unui expert în materie. Nu încapă îndoială că rezultatele acestui studiu vor constitui o sursă cu adevărat științifică utilă pentru cei care își fac studiile de masterat și doctorat și vor să se lanseze în cercetarea derivatologiei generale și celei romanice. Publicul larg va găsi în prezenta lucrare lucruri absolut noi și idei care pînă acum au fost abordate și tratate doar parțial.